

Kick-off

Tantalus project

Heilige-Magdalenakerk - 20 november 2021

Koen De Fruyt, voorzitter YOT vzw

In een lezing ter gelegenheid van de twintigste verjaardag van het opinieblad Tertio stelde de Tsjechische theoloog Tomas Halik in maart 2020 de prikkelende vraag wat nu een goede metafoor zou zijn om de actuele toestand van de katholieke kerk passend te omschrijven. Hij verwees er even naar het beeld dat Nietzsche opriep toen hij zijn dolle mens de dood van God liet aankondigen: zijn kerken en kloosters en ander sacrale gebouwen niet verworden tot mausolea van een dode God, pompeuze of stoffige graven van een dode religie? Een herkenbaar beeld: vaak lijkt het er wel op en bieden de leeg lopende kerken in ons deel van de wereld niet meteen een levendige aanblik. Veel van wat in die kerken gebeurt of vanuit die kerk de wereld ingestuurd wordt, geeft vaak een verwelkte, een uitdovende, een palliatieve, doodse, soms zelfs gefossiliseerde indruk. Herkenbaar dus. En toch koos Halik niet voor dat beeld.

“De leegte van onze kerken,” schrijft hij, “roept bij mij veeleer het beeld op van een open, leeg graf. Misschien zijn we zo gefascineerd geraakt door die leegte dat we de paasboodschap niet langer horen: *‘Hij is niet hier. Hij is tot leven gewekt. Hij gaat u voor naar Galilea. Daar zult u hem zien!’*” Straffe Bijbelse taal: na de kruisdood krijgen de terneergeslagen leerlingen de boodschap dat ze Jezus niet moeten zoeken in Jeruzalem, het religieuze centrum van hun tijd, maar in Galilea, zeg maar in de marge, in de periferie ... Vandaag,” zo vervolgt Halik, “zou ik een antwoord willen zoeken op de vraag: *Waar bevindt zich het Galilea van onze tijd?*” En hij neemt ook stelling in: “Ik ben er diep van overtuigd dat de mensen *aan de rand van de kerk en buiten haar zichtbare grenzen ‘het Galilea’ zijn* waar we de levende Christus kunnen ontmoeten, de getransfigureerde Christus die ons zal verrassen net zoals de verrezen Jezus, veranderd door de ervaring van de dood, zijn leerlingen verraste”. Scherpe theologische taal die tegelijk toch nog om vertolking in gewone mensentaal vraagt.

Vrij vertaald is Halik zijn boodschap: staar je niet blind op die leegte van de kerken. Miskijk je er niet op! Het verhaal, het visioen, de bewogenheid, de dynamiek, de passie waarover het in die christelijke inspiratie wezenlijk gaat – de droom van een wereld van gerechtigheid en vrede en heelheid, van zinvolheid en verbonden zorgzaamheid voor mens en planeet – dat verhaal is niet dood, maar gaat verder, op onvermoed vele manieren, vaak heel anders vertolkt en verbeeld en vorm gegeven. Het gaat verder. Wat staan jullie naar de hemel te staren? Waarom zo gefixeerd blijven op wat voorbij is? Open de ogen, kijk wat hier en nu beweegt. Het gebeurt, voor onze ogen! En: het appelleert ons om er samen op in te zetten. Een boodschap die heel erg raakt aan waar het YOT nu al twintig jaar lang om te doen is: *in een bredere, bezielde verbondenheid, uitgedaagd door het Bijbels geloofsverhaal en in dialoog met de moderne cultuur ... samen met velen zoeken, ontdekken en ontwikkelen van nieuwe perspectieven voor een intenser leven en een betere wereld ... en daarrond mee inspirerende ruimte en beweging creëren, figuurlijk, maar ook letterlijk, binnen deze Magdalenakerk en daarbuiten.*

Begin 2021 kregen we in YOT te maken met een enigszins gelijkaardige vraag als deze die Halik zich stelde. Dit keer niet de vraag naar het meest toepasselijke beeld om de huidige situatie van de kerk te omschrijven. Wel de vraag welk soort beelden we passend vonden om ruimte aan te bieden in deze Magdalenakerk. Aanleiding was de schenking van twee werken van de Brugse kunstenaar Piet Peere, een monumentaal beeld en een houtskooltekening van een figuur uit de Griekse mythologie. Tantalus, een kind van oppergod Zeus, gekweld door een gigantische rotsblok die hem boven het hoofd hangt en hem elk moment kan verpletteren. De monumentaliteit van beide kunstwerken, de vaststelling dat de opstelling hiervan in de kerk gezien de plaatsingskosten niet zomaar voor even zou zijn en het daaropvolgend besef dat die opstelling sowieso een impact zou hebben op de uitstraling en werking in deze kerk confronteerde ons met de vraag: is dit het soort beeld dat we hier letterlijk en figuurlijk een plaats willen geven? En zo ja welke plaats? Of hebben we nood aan iets helemaal anders? En waaraan dan? Boeiende vragen!

We zijn die vragen, de uiteenlopende reacties, de wrijving die ze opriepen en de meerstemmigheid in het omgaan hiermee bewust niet uit de weg gegaan. We hebben de knoop hierbij niet archaïsch autoritair of charismatisch onder gelijkgezinde bevolgenen in een onderonsje doorgehakt. Knopen zo doorhakken is trouwens niet erg verstandig: je houdt er alleen maar twee halve stukken touw aan over. En het hoort vooral ook niet bij het soort van cyane overlegcultuur die we in YOT verder willen ontwikkelen. We hebben het gesprek hierover ook niet alleen binnen ons bestuur of enkel binnen de staf gevoerd. Ook dat soort beslotenheid hoort niet bij hoe we naar leiderschap en organisatiecultuur kijken. We hebben integendeel de vraag bewust open getrokken, de nodige tijd genomen en de knoop geëxploreerd en ontward door in een brede adviesronde in gesprek te gaan met vrijwilligers, betrokkenen en diverse experts, om vervolgens met het bestuur op basis hiervan begin juli – dus binnen een redelijke termijn – enthousiast een overwogen keuze te maken. Of: hoe bevolgenheid, bevraging, advies en doortastendheid mooi hand in hand kunnen gaan.

Het gesprek hierover, de medezeggenschap van uiteenlopende betrokkenen die we hierbij bewust nastreefden, niet post factum, maar vooraf, nog voor het beeld er kwam, en de enthousiaste participatie van alle partners in dit gesprek was bijzonder boeiend. Inspirerend en verbindend, net in het tegen elkaar aanbotsen van percepties en gevoelens, van interpretaties en ideeën, in de rijke verscheidenheid van wat ingebracht werd. We konden van elkaar horen wat die Tantalusfiguur met ons deed, hoe het beeld voor sommigen verschrikkelijk confronterend was en voor anderen vreselijk herkenbaar, hoe de mogelijke komst van dat beeld mensen wakker had gehouden en aan het denken had gezet, hoe de inschatting van de wenselijkheid om dit beeld hier een plaats te geven bij de deelnemers aan schommelingen onderhevig was geweest, hoe zij hierbij soms heen en weer geslingerd werden, hoe mensen evolueerden in hun kijken naar de komst van dit beeld, hoeveel uiteenlopende associaties het beeld en de tekening opriepen, hoe in de dialoog de ene benadering de andere opriep, in een eindeloze spiraal van verbeeldingsvol voortschrijdend inzicht ...

Als persoon was ikzelf meteen enthousiast over de komst van dit beeld. Het sloot voor mij mooi aan bij mijn eigen levensgevoel en bij de ervaring hoe bewust de diepe tragedie van het bestaan in de ogen kijken hand in hand kan gaan met sereen recht op blijven staan en de hoop niet opgeven. Geen goedkope hoop, maar een hoop in volle bewustzijn van hoe het er hier in dit bestaan zo vaak aan toegaat. Of zoals de Russische starets Silouan het in navolging van de woestijnvader Antonius zo ontroerend scherp uitgedrukt heeft: *“Rester en enfer et ne pas désespérer”*. Bewust in de hel blijven, en toch niet wanhopen. Een beetje zoals wat dat andere beeld uitstraalt, dat van de Ecce homo.

Maar genoeg daarover. Als mens was ik dus meteen enthousiast. Maar als voorzitter moet je jezelf tussen haakjes kunnen zetten. Als voorzitter vond ik het belangrijk het gesprek hierover alle kansen te geven ... en ben ik blij dat we hier met het bestuur ook voor gekozen hebben. En bovenal verheugd dat die rijke rondetafelgesprekken uiteindelijk geleid hebben tot het installeren van het beeld en de houtskooltekening van de Tantalus in deze kerk. De cirkel rond makend en terugkerend naar wat ik daar pas over Tomas Halik vertelde, brengen we hiermee in deze kerk binnen wat buiten deze kerk bij zovelen lijkt te leven. Hiermee bieden we in deze Magdalenakerk bewust ruimte aan wat de harten en zielen, lijven en leden, lichamen en geesten van zovele mensen op zoveel verschillende wijzen en zoveel verschillende plekken in deze wereld beroert. Terecht: want de kerk is er niet voor zichzelf. Kerk en kerken zijn er voor de mensen. Kerken, tempels, synagogen en moskeeën zijn er nooit voor zichzelf. Ze zijn er voor ons. Ze zijn van ons, mensen. Ze zijn sacrale mensenruimtes, waar we stil moeten kunnen vallen bij wat ons ten diepste beroert en beweegt, bij wat er uiteindelijk toe doet.

Vandaag zetten we deze installatie feestelijk in de kijker. Niet ver van de speelse schommel hangt nu ook de dreigende rots. En onder die rots, met zicht op de schommel, staat de Tantalus er, rechtop. In het kruis van de houtskooltekening maakt de Tantalus eigenzinnig en meerzinnig verbinding met de Christusfiguur. En buiten ligt ondertussen nog steeds de Homeless Jesus. Buiten en binnen die elkaar oproepen. Lichtheid en zwaartekracht die elkaar over en weer raken, verrassend en onvermoed, voor vele interpretaties en associaties vatbaar. Aarde en hemel, licht en lucht die hun werk doen, buiten deze kerk, in deze kerk, in deze beelden. En onderliggend altijd het vuur, het vuur dat ons op velerlei wijzen bezielt, soms verteert, soms verbrandt, soms verwarmt, en vaak dat alles door elkaar. De Tantalus staat er. Hier en nu. Niet zomaar voor even. Maar voor een tijdje, voor de komende tijd, voor een hopelijk andere tijd, onderweg naar morgen. De Tantalus staat er. In deze Magdalenakerk.

Misschien, zo spookt het door mijn voortrazende hoofd, stond hij de voorbije dagen wel in Glasgow, bezorgd en standvastig, balancerend tussen wanhoop en volharding, niet opgevend, tussen de waakzame behoeders van onze planeet. Of misschien was hij er in deze weken wel als bewogen toeschouwer op de grens tussen Wit-Rusland en Polen, of in Afghanistan of Soedan of welk ander door mensen en goden vergeten gat, machteloos toekijkend op het cynisch-sinistere spel met mensenlevens. Of was hij allicht een genuïlkorfde, ongewenste waarnemer bij één van die recente schijnverkiezingen in Oost en West, in Noord en Zuid? Misschien staat hij straks gewoon wel achter ons aan tafel, als onze klimaatbewuste kinderen of kleinkinderen zich droef afvragen waarom wij als tot sterven gedoemde dino's het vleeseten niet kunnen laten. Of misschien zit hij morgen ook wel gewoon naast ons op de rand van ons bed als de zwaarte van het leven ons weer eens parten speelt en we dan toch maar, tegen beter weten in, iets van onze dag proberen te maken. Misschien ... Maar genoeg geraasd. Misschien roept dit beeld bij u wel heel andere associaties op ...

De Tantalus staat er. Het werk kan beginnen. Het kan verder gaan. Het eindeloze spel van associëren en interpreteren, van zielsbewegingen en bespiegelingen, in gesprek met onszelf en met elkaar. Heel erg benieuwd wat dit allemaal teweeg zal brengen. Maar nu vooral erg dankbaar voor de generositeit van Piet Peere en zijn omgeving die ons deze werken geschonken hebben. Dankbaar voor de niet aflatende gedrevenheid van onze coördinator Koen Dekorte die zich, zoals steeds, in dit project vastgebeten heeft. Dankbaar voor de enthousiaste inzet van staf en vrijwilligers, van bestuurders van kerkfabriek en YOT, voor het engagement van de deelnemers aan de adviesrondes en de realisatie, voor de bijdrage van de stad Brugge bij het installeren van deze beelden. Dankbaar dus voor al wie hieraan haar of zijn steentje bijgedragen heeft. Mijn grote waardering hiervoor! ... Ik heb gezegd.